

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Monumenta Paderbornensia

Ferdinand <II., Paderborn, Bischof>

Francofurti ; Lipsiæ ; Norjbergæ, 1713

Liber Primus.
De Academia in Westphalia fundata.

urn:nbn:de:hbz:466:1-29975

☉ (I) ☽

PANEGYRICUS,

NATALI DIE

ACADEMIÆ THEODORIANÆ

PADERBORNENSIS,

oblatus ejus munificentissimo

Fundatori,

Reverendissimo atque Illustrissimo Principi,

D. THEODORO

EPISCOPO PADERBORNENSI

S. R. I. PRINCIPI, DOMINO, AC

PRINCIPI CLEMENTIS-
SIMO,

LIBER I.

De Academia in Westphalia fundata

CAPUT I.

Proœmium.

Licet jam, Reverendissime & Illustrissime Prin-
ceps, tandem aliquando huic florentissimæ
Juventuti erumpere pressam adhuc animis,
clausamque lætitiæ, & sua erga Cels. V. stu-
dia, condito amplissimo in hac Urbe opti-
marum artium domicilio jam pridem in-
flammatæ, publicâ gratulatione testari. Quanquam enim al-
terum jam annum hoc maximo, præstantissimoque beneficio
sanè

a

fanè frequentes utebamur, quoniam tamen necdum publicè
 propositis iis literis, quibus Pontifex Maximus, & Cæsar Aca-
 demia nobis immunitates & jura concedunt, necessarius quidam
 splendor deerat, nos quoque gaudia ac vota nostra tantisper in
 hominum lucem, atque oculos proferre verebamur. At hodi-
 erno die quis jam obscurè ferat sensum animi sui, cum ad ea-
 rum literarum promulgationem ex omnibus propè Westpha-
 liae partibus concursus in hanc Urbem fiant? cum tot mortales
 in te inhient, tibi que gratias agere gestiant, à quo liberis suis po-
 tiores omni avitâ paternâque hereditate esse paratas opes in-
 telligunt? cum omnia DEI immortalis altaria, atque templa,
 perpetuam se jam tibi doctorum, præstantiumque virorum
 facultatem & copiam debitura fateantur? cum denique ipsa
 adeò oppida atque vici videantur, si fieri posset, ejicere se sedi-
 bus suis, atque ad hoc novum patriæ decus, hanc arcem disci-
 plinarum, hoc munimentum avitæ religionis, seminariumq;
 reip. coram intuendum velle pervolare? In hac communi læ-
 titia, atque plausu nemo non intelligit, quantum flagitiosus
 admitturi, si ad quos hæc præcipuè tua merita pertinent, non
 omnibus, quibus licuerit, gratulationis officiis perfungamur.
 Quanquam hic omnium ardor, atque concursus non modi-
 cam ipse per sese nobis præbet gratulandi materiam. Est enim
 primus benefaciendi fructus, non indigno benefecisse: proxi-
 mus non ingrato. Quos quidem immortalis tui beneficii fru-
 ctus, jam nunc, Princeps Illustrissime, te ferre sentimus, & gra-
 tulamur ex animo, quando quidem animadvertis, te, hæc pri-
 mâ Westphaliae Academiâ moliendâ non in gentem aliquam
 inertem, atque à Musis abhorrentem, aut magnitudini benefi-
 cii æstimandæ imparem, sumptum, atque jacturam fecisse. Hæc
 enim hodierna alacritas, & fausta preces omnium ordi-
 num, perinde atque in communi quadam & eximia fortuna
 prosperitate gratulantium, satis ostendunt & quanto vulgò sa-
 pientia amore teneantur, & hoc tuum beneficium quanti
 omnes faciendum putent. Sed cave existimes, Princeps Illu-
 strissime, repentinum hunc esse quendam animi imperum
 jam

jam primum tantæ rei novitate commotum. Est enim quædam indoles virtutis & sapientiæ, præclaris majorum institutis, exemplisque corroborata, quæ animos ad bonarum artium cupiditatem sponte suâ assiduò rapit, quarum se tantam modò facultatem tuo beneficio nactos esse glorianitur. Repetenti siquidem mihi memoriam præteriti temporis, atque animo recolenti, quæ adhuc fuerit in Westphalia magnitudo ingeniorum, quis ardor discendi, quæ laborum patientia, subit in mentem mirari, quo tandem fato acciderit, ut amantissima laudabilium doctrinarum natio tam diu integrum, atque perpetuum earum emporium desiderarit. Qua de re existimavi nihil me alienum ab hujus diei splendore & lætitia esse facturum, si pauca apud Celsitud. V. verba facerem: idque ut mihi bonâ tuâ veniâ liceat, etiam atque etiam rogo. Cognosces enim ex iis quæ dicam, si omnes, qui jam inde ex eo tempore, cum primum Westphalia veritatis Christianæ lumen aspexit, has oras tenuerunt, modò à mortuis existerent, nihil ex iis, qui nunc adsunt, de studio erga te, atque officio, nihil agendis gratiis esse concessuros. Erit deinde cur præcipuam tibi quandam felicitatem gratulemur, qui DEI singulari munere id absolveris, atque perfeceris, quod antea tot viri graves, ac sapientes vel tacitis votis optaverunt, vel aliquâ duntaxat parte tentaverunt. Discet denique nostra juvenus quousque jam progredi in bonarum artium studiis oporteat, tam certis, & expeditis abs te discendi præsiidiis comparatis, sine quibus nostri majores tantâ sunt in iis ingenii, & laborum contentione versati.

CAPUT II.

Quanti Westphalia ingenia fecerit D. Carolus Magnus.

Sunt enim ita ferè comparati præstantes animi: citò arripiunt, quæcunque ad veram laudem, decusque pertinent, sibi que turpe ducunt semel conspectam in pura luce veritatem mediocri ardore complecti. Neque eò contenti, simul

cum veritate omnia persequuntur, atque appetunt præsidia & adjumenta veritatis. Vix Christiana veritas Westphalis illuxerat, cum ita non ejus modò, sed etiam liberalium artium, quarum illa comitatu plurimùm gaudet, & operâ utitur, amore sunt capti, ut brevi Carolum Magnum non magis bellicæ virtutis, quàm politicæ pacatæque doctrinæ peritum, & acrem assertimatorem, in eam spem adducerent, nulli cæterarum, quæ in ejus essent imperio, gentium, hanc sapientiæ & eloquentiæ gloriâ inferiorem futuram. Nam cum per id tempus inter suos, & Orientalis Imperatoris liberos nuptias conjunctum iri consideret, optaretque religiosissimus Princeps uti hac affinitate ad utriusque Imperii Ecclesias certâ ac stabili inter se concordia vincendas, neque, in tanta populorum, qui ei parebant, multitudine, viri eruditi deessent ac disertis, quibus id negotium cum dignitate mandari posset, tamen eam habuit opinionem ingenii & industriæ nostrorum hominum, ut illos potissimùm tantis rebus sustinendis, atque tractandis idoneos esse judicaret. Neque verò unum duntaxat sibi ex eis legatum delegit (quod tamen in gente præsertim admodum nuper CHRISTO conciliata perhonorificum fuisset) verùm in Westphalia quoddam Orientalium Oratorum seminarium instituendum putavit. Itaque iis tabulis, quibus primam in Westphalia Episcopalem Ecclesiam Osnabrugi collocat, diligenter sanxit, ne unquam in ea Latinarum, Græcarumque litterarum studia intermitterentur, quòd inde, conciliatis aliquando nuptiis, potissimùm sibi placeret, quancumque ex usu & dignitate Reip. foret, legatum in Orientem decernere. Quâ re prudentissimus Imperator satis ostendit, quid jam tum sibi de Westphalorum ingenii polliceretur, quos primùm efflorescentes arbitraretur, in luce ipsius facundiæ, omnisque liberalis scientiæ in ventricis Græciæ, iis ipsis artibus, quas illa maximè venditare solet, totius Occidentalis imperii dignitatem tueri, & illustrare posse. Neque verò Carolum fefellit opinio. quanquam enim illud ejus de nuptiis consilium Græcorum levitate non processit, non tamen ideo destiterunt unquam nostri homines usque eò præstanti

*Krantzius
Metrop. l.
2. cap. 2.*

stanti labore ad summam eruditionis gloriam eniti, dum, quorum gratiâ Carolus illustre linguarum gymnasium condiderat, subtiliorum quoque disciplinarum publicam sedem aliquando mererentur.

CAPUT III.

Ante, & post Academias conditas è Westphalia egregios sapientiæ magistros prodiisse.

ID quàm maturè sint promeriti vel ex hoc licet intelligi, quòd cum cæteras ferè gentes, cum primùm ad Christiana sacra, civilemque cultum traducuntur, complures annos exterorum magistrorum disciplinâ antè formari necesse sit & perpoliri, quàm ex iis ulli ad ceteros docendos idonei possint existere, tamen hujus tanta fuit soli benignitas, ut simul coli cœperit, simul sapientissimos antistites proferre. Quid enim Hatumaro, quid Badurado hujus Ecclesiæ primis Episcopis earum artium defuit, quæ in laudatissimis populorum magistris prædicari solent? At hos ex eorum numero fuisse accepimus, quos gente perdomitâ Carolus obsides accepit. Ab his acceptam pietatis litterarumque gloriam plurimi, quorum memoria Ecclesiarum cœnobiorumque litteris consecrata est, non modò propagarunt ad posteros, verùm etiam in longinquas & barbaras gentes incredibili labore sparserunt. Neque enim ignorare potes, Princeps Illustrissime, Westphaliæ primaria Collegia, ac cœnobia, atque in primis finitimam terris tuis Corbeiam, eorum propè omnium fuisse gymnasium, qui ulteriorem Saxoniam, Vandaliæ Daniæ primis Christianæ fidei præceptis & bonis artibus imbuerunt. Hinc enim Ansgarius, Rembertus, Adalgarius, Uano, Sigebertus, alique viri immortalitate dignissimi prodierunt, qui morum sanctimoniam, & scientiæ copiis, quicquid inter Visurgim, & ultimos Borealis oceani sinus terrarum jacet, impleverunt. Neque vetustis modò illis temporibus tales Westphalia viros pariebat, verùm etiam ante annos

*Adamus
Brem.
Chronica
Corbeien-
sis.*

circiter trecentos, cum nobilissimus equester ordo digna suis natalibus, suaque animi magnitudine in Livoniam expeditione suscepta, populos ad eam diem a CHRISTI sacris averfos debellare, & subjugare decrevissent, una cum iis multi indidem pii, eruditique homines sunt profecti, qui quos illi armis vincerent, ipsi religione, & humanitate excolerent. Cujus rei, ut historiarum monumenta deessent, testes esse possunt nobiles, & locupletes Livoniae Ecclesiae, quae se ad nostram usque memoriam Westphalis ferè praesulibus regendas dediderunt. quippe visum est illis æquum esse, ut illi Ecclesiarum opibus fruerentur, quorum eas majores suo labore, doctrinâ, praclarisque exemplis instituissent. Hujusmodi hominum incredibile dictu est, quantam copiam aluerit Westphalia, cum in Ecclesiae Collegiis, religiosisque domibus omnis Christianè vivendi, rectè sentiendi, atque dicendi ratio traderetur. Sed cum in iis domiciliis ii fere soli formarentur, qui sanctioris vitae genus inire statuissent, perspicuum est non perinde ad multos ejus disciplinae fructum permanasse, atque si nostrarum Academiarum more, omnibus honestarum artium amantibus adolescentibus promiscuè patuissent. Verùm hoc incommodum iis temporibus fuit Westphaliae cum pluribus regionibus commune. At postquam Principum beneficio ea gymnasiolorum publicorum forma, quae hodie est in usu, tandem increbuit, proprium ejus malum fuit, in tanta praestantium ingeniorum ubertate Academia carere. Quanquam Westphaliae Academia defuit, Academiae Westphali nunquam defuerunt. Si enim ea quae in Germania & antiquitate, & celebritate nominis caeteris antecellunt, eorum imagines recenseant quorum sunt ingenii, & laboribus plurimum exulta, reperient ab ipsis incunabulis plurimum sibi splendoris à Westphalis accessisse. Certè, ut alios praeteream, cum paucas etiam Academiae haberet Germania, ad Concilium Constantiense, quò constat delectum eruditorum hominum florem convenisse, à duabus primariis duo Westphali viri eruditione & auctoritate praestantes publicè communi consensu missi memorantur. Ad-

erat

PANEGYRICI.

erat à Colonia Agrippinensi Theodoricus de Monasterio Theologiæ Doctor, qui & verba in conventu habuit ad Patres, & in eorum numerum est allectus, qui in pestilentem Joannis Husli doctrinam Concilii auctoritate, anquirerent. Aderat ex Heidelbergensi gymnasio Conradus de Susato & ipse Theologiæ Doctor, atque apud Ludovicum Comitem Palatinum gratiosus in paucis, qui voluntate totius Concilii ad Petrum cognomento de Luna, qui se Benedictum XIII. ferebat, in ordinem redigendum, in ultimam Hispaniam, inter alios, legatus est profectus. Erfurtum verò inter præcipua sua lumina commemorat Godeschalcum Grefemundum Mefchedensem, clarum in primis rerum divinarum scientiâ, cujus germanus eodem tempore Moguntiaci Medicus ac Philosophus habebatur eximius Theodoricus. Sed hujus famam in eadem Academia filius obscuravit, & ipse Theodoricus, quem Erasmus alicubi hominem appellat ab ipsa natura ad humanitatem, ad bonas litteras, ad eloquentiam illam verè Atticam, sculptum ac factum. Sed quid necessè est omnium Academiarum tabularia excutere, cùm sit multa à Westphalis relicta teneamus in eorum libris eximiæ literaturæ documenta, è quibus cognosci liceat, quantum vivi Doctorum exedras ornaverint, quorum tanto intervallo, defunctorum lucubrationes, legentium & laudibus & profectu celebrantur? Ac recentibus quidem Academiis cùm vigeret etiam illud minus contemptum, & amœnum, subtile tamen, & argutum disputandi scribendique genus, Theologiam, ut de ea præcipuè loquamur, scriptis illustrarunt, præter Susatensem, & Mefchedensem, de quibus memini, Henricus de Coesveldia, Wernerus Rollevincius, Henricus de Hervordia, Hermannus de Soldis Osnaburgensis, Hermannus in Campo, Henricus de Werlis, & alii complures, quorum extant plena eruditionis, ut iis temporibus, ingenii monumenta.

Sess. 13.

Sess. 16.

Trib. de script. Eccl.

Annot. ad ep. 9. S. Hieronym.

CA

*Humaniores litteras in Germania præcipuo
Westphalorum studio restoruisse.*

AT verò postquam NICOLAI V. PONT. MAX. auspiciis cultiora litterarum studia primùm in Italia revixerunt, cum pleræque omnes Academiae Germaniæ, rationibus sanè levibus retardatæ, quas alicubi persequitur ac refellit Æneas Silvius, ea admittere, & tractare cunctarentur, Westphali nostri tempus hoc demonstrandæ suæ in bonas litteras voluntatis, minimè prætermittendum rati, relictas ab aliis, atque despectas non modò sibi recipiendas, sed etiam ornandas, atque omni ope toti Germaniæ commendandas, existimarunt. Princeps tam illustris facti Rodolphus à Langen, vir equestris in Westphalia ordinis, & in maxima Ecclesia Monasteriensi Canonici fuit. Is enim cum unà cum Mauritio Comite Spigelbergio Canonico Coloniensi, & Rodolpho Agricola, in Italia Francisco Philelpho, Theodoro Gazæ, aliisque utriusque linguæ instauratoribus dedisset operam, tantosque haberet progressus, ut is, quem modò nominavi, Agricola ab hoc demum viro aliquando, ut ipse loquitur, *priscam insolenti Italia, & propemodum occupatam bene dicendi gloriam extorqueri posse* confideret; reversus in patriam nihil habuit antiquius, quàm ut ad quarum artium quasi mercatum quendam erat profectus, earum suis popularibus copiam faceret. Ille igitur fuit, ut cecinit quidam,

Lib. de educ. Lib. 107. ad Laetitiaum regem c. 6.

In Epist.

Alexander Pegasus in epigramm.

Primus Melpomenen qui rura in Westphala duxit.

In Westphala autem? imo verò, si verum amamus, omninò post restitutas litteras, primus Germanorum eruditum carmen scribere cœpit. Scripsit & multa soluto sermone perquam disertè, & veteres illos elegantium artium auctores propè primus, quasi postliminiò, juventuti restituit. Etenim Conradum, è Comitibus Ritbergen sibus, Monasteriensem Antistitem, magni

gni animi Principem, suâ auctoritate perpulit, ut in ludo litterario, qui erat in ea urbe ad D. Pauli, repudiatis barbaris & incultis minimè idoneorum magistrorum præceptiunculis, exemplo, atque instituto earum scholarum, in quibus erat in Italia versatus, vetusti scriptores utriusque linguæ explanarentur. Res variis, ut fit, consultationibus in id tempus extracta est, quo in ea Ecclesia Scholastici munus sustinebat vir magno natalium, & prudentiæ splendore Wennemarus Horstius, ex ea ipsa familia, quæ amplissimum hujus nunc Ecclesiæ Decanum tulit; is ascitis in eam rem viris litteratis è Langii ferè disciplina, atque contubernio, universum Gymnasium Timaño Camenoro, cujus extant de Philosophia naturali commentationes, administrandum dedit. Neq; verò hic Westphalorum ardor unius urbis finibus coërceri potuit, sed annitente eodem in primis Langio, ludis, in celeberrimis quibusq; oppidis, apertis, omnibus utriusque linguæ, omnisque politicior litteraturæ copiis Westphalia redundavit. Quid quòd Westphalorum studio, ac labore in alias quoque Germaniæ oras permanarunt? Siquidem Daventriæ versabatur Alexander Hegius homo Westphalus, cui Langius, quondam ejus condiscipulus, è bibliotheca, quam secum ornatam, & locupletem ex Italia detulerat, libros à doctissimis illis Italiæ magistris nuper editos in lucem, sanè quàm benignè & ultrò mittebat. His cum ille assiduò volvendis fieret quotidie eruditior, discipulos, atque æmulos studiorum suorum habuit Desiderium Erasmmum Roterodamum, Joannem Murmellium, Ludovicum Bavingum, aliosque complures. In his Conradus quoque Goclenius Paderbornensis fuit, qui postea in nobilissima Academia Lovaniensi è primis fuit ejus Collegii professoribus, quod ad illustrandas linguarum præstantissimas sapienter institutum, trilingue dicitur; plurimumque suâ ætate, dicendi laude præstitit. eum hujus artis præcepta tradentem, audiit inter alios Adolphus Comes Schaumburgius, qui deinde Colonienfis Antistes renunciatus, veteris fuit religionis instaurator & vindex, plurimumque, Princeps Illustrissime, jam tum exsplendescen-

b

tem

tem indolem in tenera tua dilexit aetate. Tulit praeterea Paderbornensis ager eadem tempestate Ludovicum Dringeburgium, qui ad excitandas easdem mansuetiores litteras, magnis propositis praemiis Selestadium in Alsatiam evocatus, Joannem Reuchlinum, Beatum Rhenanum, Jacobum Wimphelingium, aliosque erudit, qui deinde insigni scientiae fama claruerunt. In Bataviam primus eadem praecleara studia, eodem hortante, & adjuvante Langio, Antonius Liber Sufatensis invexit, e cuius disciplina Alardus Amsterodamus, doctissimus ac politissimus Lovaniensis Theologus, aliique clari in litteris homines prodierunt. Quo quidem tempore nihil mihi Westphaliae videtur ad immortalem gloriam praeter te unum, Princeps Illustrissime, defuisse. Si enim tui similis quispiam Maecenas fuisset exortus, qui severas illas veterum Academiae doctrinas hanc novam humanitatis, & eloquentiae dulcedine temperasset, unoque utrasque domicilio collocasset, non facile omnibus numeris absolutam Academiae formam primus Germaniae demonstrasset.

CAPUT V.

Westphali naturam propensi, & habiles ad doctrinam.

Equidem sic sentio: quantum inter frugiferas arbores, & eas interfit, quae praeter foliorum speciem, & umbram nihil afferunt, tantum ea gymnasia quae sciendi studia, cum linguarum cognitione conjungunt, iis praestare, quae soli poliendo sermoni, sunt consecrata. Neque id nostrates fugit, quorum ut quisque est ingeniosissimus, ita non contentus his Minoribus artibus, ad sublimiorum rerum disciplinas nativo quodam impetu, quando domi facultas non datur, in longinquas terras rapitur, quod enim est in Germania, aut superioribus annis fuit paullo florentius gymnasium? quis doctorum hominum coetus? quis denique discendi, ac proficiendi locus, qui non Westphalorum sit ingenii illustratus? Illi vero quos
rei

rei familiaris inopia patrios fines egredi non finit, non satis illâ aviditate, quâ in his litteris percipiendis sunt versati, quarum erat domi copia, declararunt, quid in iis studiis essent facturi, quæ continent naturale quoddam pabulum præstantium animorum? Quibus tamen Westphalia adhuc publicas sedes nullas posuerat, tamen quàm crebri in ea sunt, & celebres ludi? qui concursus, ardorque discipulorum? quæ certamina æqualium? quæ cohortationes, & gratulationes parentum? quis labor, & assiduitas magistrorum? Academias profectò commemorare possum, quæ celebritate, & frequentia nullo modo sint cum puerilibus Westphaliæ ludis comparandæ. Quem enim horum nominare possis, qui vastitatem, & solitudinem, ut illæ, metuant? quò, dilabentibus civium populariumq; liberis, externos, & peregrinos auditores propè pretio conducere necessè sit? qui fucata libertatis illecebris, & indecoris immunitatibus ad pellendam juventutem indigeat? Westphalorum ea semper fuit discendi cupiditas, ut & suis gymnasiis complendis soli sufficiant, & plurimum inde redundet in externa. neque verò multum prensandi parentes, ut filios suos ad studia incumbere patiantur, quippe cum ipsi quoque ruri, atq; in mapalibus nati, qui nullam doctrinæ partem attigerunt, non temerè quemquam filiorum litterarum prorsus expertem velint. Itaque diu aliis est prius studendum, quàm studia amore esse digna cognoscant: Westphalos jam inde ab ipsis incunabulis quidam ad discendum genius extimulat. ut vel inde conjecturâ liceat assequi, quantus sit in Westphalia proventus illustrium ingeniorum. Est enim ingenium quidam mentis oculus, qui quò magis luce gaudet, atque exire gestit è tenebris, hoc est sanior, & ad cernendum, ac perspicendum acutior. Ejusmodi cum tanta sit in Westphalia multitudo, quibus, Illustrissime Princeps, velut inusitatum jubar operatam hodierno die lucem affers, non est metuendum ne unquam desint, qui ad eam accipientiam, & fruendam anhelent, seque ob immortale hoc patriæ decus æternas tibi gratias debere fateantur.

*Quibus rebus Westphali ad progressum in
litteris adjuventur.*

Nequè verò minore contentione Westphali studia perse-
qui solent, quàm arripuerint. est enim huic genti co-
gnata incredibilis quædam industria, quæ exterorum
quoque hominum præconium meruit. Sunt enim ab Erasmo
hæc ipsa scripta in epistola ad Thomam Morum summum il-
lius sæculi lumen. *Westphalus, inquit, populus, ut vulgò rudi-
or habetur* (nempe à tuis Batavis, mi Erasme, politis scilicet ho-
minibus) *ita multos nobis dedit summis ingeniis, minimeque
vulgari doctrinâ præditos. Non aliud genus mortalium pa-
tientius laborum est.* Rara profectò singularisque laus. Quæ
enim duæ res tam agrè in uno homine, ne dicam gente, copu-
lantur, quàm ingenii magnitudo, & laboris contentio è ferè
enim qui ingeniosi, iudem sibi præfidentes, plurimum otio se
dedant, ne minus ingenii habere videantur, si plùs laboris
assumpserint. Atqui contrà fieri oportuit. Ut enim quò fec-
cundior est ager, hoc operam coloni remuneratur uberius:
ita præstantissimum quodque ingenium hoc est fructuosius,
quò diligentius, instantiusque colitur. Neque verò parum
affert momenti ad promovenda studia Westphalorum, cele-
ritati ingeniorum adjuncta modestia, & ab effrenatis moti-
bus alieni mores. Sic enim plerosque omnes natura compa-
ravit, ut facilè imperare animo suo, suæque vitæ modum te-
nere condiscent. quo quidem nihil est ad accipiendos sapien-
tiæ satus accommodatius. Ejus rei video ab harum rerum
prudentibus duo argumenta sanè luculenta proferri. Alte-
rum, quòd cum plures ferè è Westphalis, quàm cæteris Ger-
maniæ populis, quotannis propter discendi cupiditatem in
alienas terras demigrent, multi item quotannis in patriam
se referant, incorruptam tamen adhuc, atque integram ab
omni

omni depravato exterarum gentium more Westphaliam tueantur. Eadem semper in victu cunctaque frugalitas: idem in moribus candor: eadem in dictis factisque constantia. Longissimè enim absunt ab eorum errore, qui tum demùm se præclare peregrinos arbitrantur, cum quot gentes accesserint, totidem peregrinis vitiis obsiti revertuntur. Itaque cujusmodi eum expressit Homerus, quem imaginem posteris proposuit Sapientiæ, tales plerisque Westphalorum fingit natura, format educatio, confirmat industria, ut non magno negotio & Sirenium blanditias, & artes filiarum Solis prætervehantur impune. id qui norit eum demum scito certissimum ad absolutam sapientiam cursum tenere posse. Alterum quoque indicium facilis & pacatæ naturæ commemorant, quòd nulla Germaniæ gentium plures procreavit, qui in alienis rebus pub. honoribus, atque muneribus vel minore invidia sint ornati, vel majore omnium commendatione perfuncti. Nulla siquidem est non dico illustris, & splendida, sed omninò paullò lautior Westphaliæ domus, quæ non aliquos è suis majoribus laudare possit, extra patriam in aliquo vel viri Principis Consilio, vel alicujus reip. Senatu, vel aliquo denique Ecclesiastico, aut civili magistratu iis quoque faventibus versatos, qui se præteritos jure queri posse videbantur. Sic enim induxerunt animum plerique mortalium, cujusque commoda, atque ornamenta civitatis, civium esse oportere. ad ea si alienus aspiret, omnibus est invidia relictis expositus, quæ quisquis evitare desiderat, eum necesse est usque eò animo suo posse imperare, ut neque ulla improbitatis significatione nudum latus calumniis præbeat, & se facile in tam excelso virtutis fastigio collocet, quod nulla invidia possit attingere. Quæ omnia, quid aliud significant, quàm in Westphalorum indole innata atque inclusa singularis cujusdam semina virtutis, quæ si tempestivâ culturâ tantisper foveantur, atque adolescant, dum justam maturitatem assequantur, intellexisti, Princeps Sapientissime, brevi Westphaliam universam plurimis, & maximis ornamentis,

atque præfidiis non ad suam modò, verùm ad totius Christianæ reip. utilitatem abundaturam.

CAPUT VII.

De aliena à veteri Religione Academia in Westphalia tentata.

Quare nunquam tibi pro eo ac meretur hoc tamdiu optatum beneficium, gratiam Westphalia referet. Tu enim primus in media ejus luce campum aperuisti, in quo nostrorum hominum industria, in exiguum gyrum paucarum nuper disciplinarum compulsæ, liberè tandem ad omnem Sapientiam excurrere, cognosci que possit. Tibi debet omnis posteritas, quòd quæ majores nostri litterarum decora, atque præfidia peregrè petebant, ea jam domi, te auctore nascantur, atque ita patriam, quam adhuc parentem tantùm, & altricem suam vocabant, deinceps, tuo beneficio, eorum quoque bonorum procreatricem sint habituri, quæ sola, cum semel possidere cœperimus nunquam nostra esse desinent. Est verò aliud quoque quod divinæ providentiæ gratulemur. neque enim mihi tam lætandum videtur, quòd aliquando hoc doctorum hominum seminarium in Westphalia sit conditum, quàm quòd eam mentem veteris, atque Orthodoxæ religionis colenti Principi potissimùm injecerit. Neque enim defuerunt qui secessione ab Ecclesia Catholica factâ, Westphalam post annos jam demum octingentos veritatem se docturos professi, suis novis opinionibus, Academiarum more, non modò Ecclesiarum opibus, sed etiam Ecclesiasticis Principibus administris extruere gymnasia laborarunt. Fuit in eo numero superiore seculo Arnoldus Burenus, cujus extat oratio sanè verbosa ad Franciscum Monasteriensem Episcopum, non sine præfatione Philippi Melanchthonis. In ea principio mirificè laudat Episcopum, quòd *incredibili totius propè Germaniæ admiratione, à Pontificia illa, ut ipse loquitur, impietate ad*

puram Christi doctrinam (Lutheri deliramenta dixisse oportuit) se transtulerit. deinde persuadere conatur, ut Westphalia juventuti ludum aperiat, qui non solum inferiorum artium tractatione, sed etiam Theologicarum rerum, & Jurisprudentiae professione nobilitetur. Addit incredibile esse, quanta futura sit istius beneficii gloria: Unum illum ex omnibus Episcopis, quibus unquam Westphalia Ecclesia, atque Resp. fuerit commissa, extitisse, qui primus in illam Ecclesiam sacrosanctam Evangelii doctrinam, & in scholam, verè piam, & salutarem institutionem, omnibus ineptis impiisque somnis ex illis deturbatis, intulerit. Hæc ille. Ac sanè si quod unquam fuit tempus oblatum Westphaliæ divinitus, quo meritò poterant omnium animi ad Academiæ cupiditatem erigi, hoc profectò illud fuit, cum amplà, & validâ inprimis Urbe ex Anabaptistarum fanaticorum hominum, & omnis honestæ doctrinæ conjuratorum hostium dominatu, in libertatem vindicatâ, omnes vehemens quoddam dementissimæ illius inscientiæ, atque barbariæ, tam recenti malo, odium percepissent. Itaque post receptam urbem, eorum qui ludum in illa litterarium, de quo nuper dixi, celebrabant, duo admodum millia censa fuisse accepimus. Cùm ergo ad minorum, ut ita dicam, gentium artes, tanti concursus fierent, quid futurum fuisse putemus condicâ Academiâ, in qua sublimiorum quoque doctrinarum studia viguissent? Sed nimirum hujus meriti gloriam DEUS tuæ Celsitudini, Princeps optime, reservabat. Neque verò, quâ fuit in nos bonitate, commisit, ut civitas vixdum illâ turbulentissimâ tempestate perfuncta, eis cathedras, & subsellia erigeret, qui primi ejus commovendæ duces extiterant. Quis enim est rerum illo tempore gestarum tam rudis, qui nesciat Lutherianos prius in Catholicos, quàm in Lutherianos Anabaptistas, coortos, his facies ad rempub. turbandam prætulisse? Quis ignorat huic ipsi Francisco, ad quem scribit Burenus, non Anabaptistas modò, sed etiam Lutherianos rerum novarum, & seditionis poenas dedisse? Ac fuit ille quidem deinde, nescio quo illo-

Vide
Laur. Fab-
bricium
exam. In-
quis. Mo-
nast. c. 7.

rum

rum temporum fato, eò delapsus, ut haud dubiè eorum partibus faveret, quorum sceleratos impetus antè compresserat: ne tamen ei Episcopatus, Pontificis Max. sententiâ, ut erat institutum, abrogaretur, supremum Canonorum Collegium, ob magna viri in Ecclesiam merita, intercessit, deditque operam ne quid præterea res Catholica detrimenti caperet. Verùm, quæ, malum, est hujus hominis impudentia? primusne Franciscus sacrosanctam Evangelii doctrinam in Westphaliâ intulit? itane? tot sanctitate & doctrinâ illustres antistites, qui à fundata in his terris Christiana religione Ecclesiam gubernarunt, expertes Evangelicæ doctrinæ fuerunt? quid? antequam Petrus Werthemius ad res novas moliendas Monasterium Marpurgo mitteretur, scholæ ineptis, & somniis refertæ erant?

CAPUT VIII.

*Novum Evangelium cum summo Academia-
rum odio natum.*

SCio quæ ille somnia intelligat. nempe Missam, Purgatorium, Sanctorum invocationem, & similia Ecclesiæ Catholicæ dogmata, quæ sapientissimus quisque veterum Patrum complexus est, ut nemini possit esse dubium, quin illi potius somnient, qui ista repudiant. At ego in hoc ipso de quo agimus Academiarum negotio tam planum facio ipsos illos novi Evangelii architectos somniasse, seu potius delirasse, ut ex eo, quod iis circa has artes contigit, in quibus erant indè ab ineunte ætate versati, conjici possit, eos cum toti antiquitati in gravissimis fidei decretis somnia objiciunt, omnino de potestate mentis exisse. Quæro enim ex Burenio, num hic ille Philippus, cujus præconio suam orationem commendari voluit, non aliquando Academias, & bonarum litterarum gymnasia sit execratus, & infano odio persecutus? Quæro num meminerit anno Salutis nostræ M. D. XXI. genais formis excusam esse orationem Didymi Faventini nomine,

mine, contrā Thomam Placentinum? num ignoret hujus orationis ab ipso Luthero auctorem laudari cum, de quo nobis sermo est, Philippum Melanchthonem? In ea porrò oratione hæc sunt verba: *Ne nullæ essent in Christianismo scholæ, Academiæ generalium studiorum, quas modò universitates vocant conditæ sunt. Atque hoc consilio mirum est, quam placeant sibi, quàm salutare putent, quo non aliud repererunt neque perniciosius, neque magis impium, & quod video non Pontificibus, sed ipsi deberi Satanae, qui si quo unquam, hoc certe casu, egregiè imposuit Christiano populo. Equidem sapientem virum fuisse judico Wiclephum Anglum, qui omnium primus, quod ego sciam, vidit universitates esse Satanae synagogas. Et quid dici vel pium magis, vel sapientius potuit?* Hæc Philippus aludens ad illud Wiclephi pronunciatum, quod inter alia Concilium Constantiense damnavit: *Academias, Collegia Academica, studia, & insignia magistralia vanâ gentilitate esse introducta, & tantum Ecclesie prodesse quantum prodest diabolus.* Ac ne quis dubitaret num hoc odium esset ab ipso genio novi Evangelii, ipse ejus parens Lutherus simul in Ecclesiam furere & bacchari coepit, Academias omnibus maledictis infectabatur, & exagitabat. Suntne hæc Lutheri verba? *Ex isto fumo (de quo S. Joannes in Apocalypsi) prodeunt locustæ istæ, quæ omnes cathedras occupant, omnia gubernacula administrant, ut Academiis ab initio mundi Satanas nihil excogitarit presentius, ad vastandam fidem, & Evangelium toto orbe.* Ibidem eas comparat cum valle Tophet, & cum fano Moloch. Alibi appellat *asinorum bipedum stabularia*: alibi *portas, & januam inferi*. Est ubi vocet *Antichristi lupanaria*: *Diaboli tabernas*: *Synagogas synagogarum Satanae*. Adjunxit ad hæc & alia convitia, magna & impudentia mendacia. An non est mendacium, *Academias Aristotelem Christo equavisse, quantum ad auctoritatem, & fidem? Verbo & ratione docendi solvere mandata Dei Christum & novum Testamentum longius ex mundo exterminasse, quàm Judæos, & Turcas?* deniq; in Academiis sub titulo *doctrinae Christianæ* nō nisi pugnantissima Christiana fidei doceri? Videntur

Ep. Lat.
tom. 2 ep.
ad Spalat.

Sess. 15.

Lib. de ab-
rog. Missa.
l. de insti-
tuen. pue-
ris. Oper.
in Ps. 22.
& contra
Cathar.
l. de Missa
privata.
In conc.
habita Kal.
Jan. 1522.
Colmaria
edita. l.
contra La-
tomum.
Lib. con-
tra Cath.
Lib. de ab-
rog. Missa.
Conc. Kal.
Jan. Col.

ne Tibi, Princeps Illustrissime, hæ vigilantium, an fornicantium? prudentium, an insanorum voces? Sed audi facta haud paullò dictis stultiora. Anno M. D. XXII. cùm Lutherus metu Caroli V. Cæsaris in Pathmum, ut ipse insolentissimè appellabat, secessisset, interea Wittembergæ Andreas Carolstadius, & Philippus Melanchthon, Lutheriano cestro perciti, cogitarunt quemadmodum doctrinam, quam Lutherus, si diis placet, devocasset de cœlo, factis persequerentur. Ergò, cùm inter alia tam insigne ejus in Academiis odium haud dubiis argumentis perspexissent, juventuti quæ in Academia Wittembergensi studia litterarum æmulabatur, auctores fuerunt, ut combustis libris, spretoque gymnasio in opificum se

*Colloquium
Altenburg
Surius
Staph. apo-
log. p. 3. de
consens.
Evangelic.
§. Bibliistæ.*

disciplinam darent. Neque dubitarunt, cujus suasores fuerant, ejusdem consilii duces esse, nam Carolstadius in villa haud longè ab urbe ex Doctore Theologiæ de improvviso agricola, ac rusticus evasit: Philippus qui Philosophiæ magister erat, pictori suam operam navare cœpit. *Hoc tantorum Theologorum decretum*, inquit Staphylus, *fusè longèque dimanavit in plebrasque urbes Germaniæ. Et, ut reliquas taceam, scimus Vratislavia, & Suidnicia in Silesia biennium ludos litterarios occlusos fuisse, & planè extinctos: nec quicquam ab istorum sectariorum discipulis lectum, præter textum sacræ Scripturæ.* At, inquit, Lutherus, & Philippus, mutatâ postea voluntate, auctores ubique fuerunt per Germaniam instituendarum scholarum, neque obscurum est, eos qui eorû instituta sectantur, passim gymnasia habere publicè informandæ juventuti. Principiò non ideò non somniarunt, quod aliquando suo illo somno excussi aliter, ac priùs censuerunt. Imò verò vel indè liquidò constat somnia fuisse, quòd tunc ab iis damnata & explosa sunt, cùm eos isti sapientiores fuisse confitentur. Deinde est quòd gratias Principibus agamus, qui cùm Anabaptistarum exemplo didicissent, quantum ad perturbandam remp. virum haberet novo Evangelio armata barbaria, maturè ne id malû latius serperet providerunt. Quæ in re videntur mihi fecisse, quod, ut ex Timæo narrat Athenæus, Prætores olim Agrigen-

Lib. 2.

tini

tini ebrios quibusdam juvenibus. Cùm enim hi vino madi-
 di in eam devenissent amentiam, ut cùm in taberna sederent,
 triremi sibi per mare vehi, & tempestate jactari viderentur,
 eaque persuasione supellectilem omnem, atque adeò lectos
 ipsos, velut allevandæ navis causâ, projicerent foras, exciti
 tali insolentiâ magistratus, insanientes objurgarunt, ac ne am-
 pliùs ad eum modum se vino replerent severè monuerunt. Il-
 li admoniti projicere quicquam desierunt, sed ita ut hærent
 etiam nonnullæ reliquæ delirationis. Nam & Tritones præ-
 tores appellabant, & se ingenti tempestate perfunctos quere-
 bantur, & iis se in patria, velut suis liberatoribus statuas posi-
 turos esse promittebant. Nimirum necdum vini, à quo illa
 vesania proficiscebatur, vis tota remiserat. Neque verò fuisset
 quisquam tam vecors, qui his hominibus, quicquam supelle-
 ctilis, quod non projectum, & perditum vellet, custodiendum
 priùs daret, quàm essent omni pristinæ aberrationis periculo
 liberati. Atque spectavimus quidem Lutherum, & Philip-
 pum novo Evangelio ebrios, non lances, & lectos, sed optima
 nostrorum instituta majorum, & pulcherrima reipubl. vel or-
 namenta vel subsidia abjicientes, num illi admoniti penitus
 se ab illa insania removerunt? an non quasdam ejus notas est
 intueri? denique an non illa à novo Evangelio profluxit?
 num igitur illa potest, nisi eo prorsus sopito, atque extincto,
 omninò conquiescere? Certè Erasmi, quem credo isti rectè
 de litteris existimare posse non diffitentur, hæc fuit sententia:
 Ubi regnat Lutheranismus, ibi litterarum est interitus.

Lib. 19.
 epist. ad
 Pyckbe-
 merum.

C A P U T IX.

Philosophia in Academiis non respuenda.

V ERùm id jam non ago. satis mihi fuerit ostendisse eos
 manifestò suâ confessione somniasse, qui Catholi-
 cis Academiis somnia objectare non sunt veriti. Deinde
 non satis tutò iis hominibus Academiarum curam committi
 posse, qui tam flagitiosè delirarunt ut tanquam exitiosas rei-
 pub.

pub. damnarent, præsertim si nonnulla etiam in iis tantæ dementiæ usquam vestigia appareant. Dixi enim horum furorem perinde ut illorum Agrigentinarum non simul totum esse compressum. Id vel ex eo constare potest, quòd etiam postquam Philippus à forno ad scholas rediit, tantisper honores Academici nemini more majorum mandati sunt, donec Electoris imperio intermissus pluribus annis mos aliquando referretur. Sed videor mihi in Burenii quoque verbis quædam observare relicta stultitiæ argumenta. Quid enim causæ censes esse, Princeps Illustrissime, cur Burenus nullam suâ oratione Philosophiæ mentionem faciat; cur ante Theologiæ studium solas inferiores artes requirat? Nimirum talem Academiam moliebatur in Westphalia, cujusmodi ex Lutheri præceptis tunc institui poterat, cum tamen etsi de infinito illo Academiarum odio non nihil remississe videbatur, tamen Philosophiam, præsertim Aristotelis, necdum concoquere ullo modo poterat. Ita enim ille scripserat anno M. D. XX. in libro de reform. Reipub. Christianæ ad nobilitatem Germanicam: *Suadeo, inquit, ut libri Aristotelis, Physicorum, Metaphysica, de Anima, Ethicorum, qui hæcenus omnium optimi habiti fuere, penitus aboleantur & exterminentur; cum omnibus illis, qui rerum naturalium explicationem & cognitionem se tradere profitentur: cum ex illis nihil vel naturalium, vel spiritualium rerum disci, vel doceri queat.* Neque verò id postea mutavit. quamvis enim libellum composuit de instituendis scholis, tamen cum earum formam describit, multus ille quidem est in prædicando linguarum studio; de Philosophia restituenda nihil præcipit; ut satis appareat, nunquam cum eo in gratiam rediisse. Talis igitur, ut opinor, Academiæ speciem cum animo concepisset Burenus, quæ lustrum esset inscientiæ, non sapientiæ domicilium, præclarè se meritum de Westphalia speravit, si eam huic genti cupidissimæ omnis liberalis eruditionis obruderet. Num verò existimavit illam Westphalorum insignem discendi aviditatem, propter quam eorum majores sæpe remotissimas nationes adierunt, modicâ

cogni-

cognitione linguarum, & paucis in aliquot Scripturæ sacræ capita, non è veterum auctoritate, sed è nuper exorta disciplina petitis glossæmatis, expleri posse? Quid? nullumne unquam crediderunt Westphalorum in sublimiores de divinis hypostasibus, de præsentia C H R I S T I in Eucharistia, de procreatione rerum è nihilo, aliisque ejusdem generis locis esse venturum? aut omnes tam hebeti futuros ingenio, ut non sentirent, hæc sine accurata Philosophiæ cognitione, neque satis liquidò explicari, neque adversus hostes Christiani nominis satis pro dignitate propugnari posse? Nam quòd eorum nonnulli respondent, Philosophiæ disciplinas ad liberalem quandam oblectationem animi percipi posse: ut in sacris rebus ullus eis sit locus, id verò minimè ferendum esse; hæc inquam oratio risum profecto prudentibus movet. Quotidianæ enim inter eorum Theologos concertationes, turpissimis, ob rerum Philosophicarum ignorationem, hallucinationibus refertæ satis ostendunt, ebriis hominibus eos esse persimiles, qui cum se per dementiam negent duce, vel adminiculo ad ingrediendum indigere, ubique tamen titubant, atque offendunt. Quantò tandem abs te sapientiùs factum est, Princeps Illustrissime, cui cum persuasum esset, illas quoque à profanis licet hominibus excultas doctrinas, D E I ad nos munere pervenisse: C H R I S T U M, qui sit æterna veritas, ad illa quoque omnia, quæcumque illis rectè tradita sint, suâ auctoritate comprobanda ad nos de cælo delapsum: esse denique eas disciplinas ad res divinas explanandas uberiùs, & validiùs munientas perquam appositas; iccirco Academiam tuam, more majorum, iis omnibus artibus, quæ omnibus numeris absolutum Theologum decent, instructam esse voluisti. Ita enim retinetur admirabilis ille inter disciplinas concentus, atque consensus, ut cum aliæ sint diviniore fidei lumine patefactæ, atque è cælo ascitæ, aliæ nativis ingenii viribus, & assiduo mortalium studio pervestigatæ, hæc illis pareant, atque ancillentur, & si qua in re lapsæ fuerint, ab illis corrigantur: illæ verò earum cum præsiidiis ad

*S. Augustini ep. 3.
ad Voluf.*

compescendos hostes, tum ornamentis ad sua illustranda, atque confirmanda utantur.

CAPUT X.

De retinenda Academiarum inter se concordia.

NEque solùm divulgatæ sunt, atque distractæ ipsæ disciplinae illorum somniantium importunitate & dementiâ, sed etiam, quod quidem malum multò latius patet, ipsæ Academiae, postquam hoc novum Evangelium ab inferis exiit, omnem funditus spem mutuæ concordiae & confessionis amiserunt. Atqui hæc fuit majoribus nostris præcipua Academiarum condendarum causâ, ut veritas multorum sapientum studiis faciliùs reperiretur, & auctoritate certius munitetur. Sic enim homines sapientissimi judicabant, cùm in omni disceptatione, tum præcipuè, quæ de divinis rebus instituitur, eruditorum hominum consentientes, conspirantesque sententias magni apud omnes ponderis esse oportere, præsertim si quod versatur in quæstione, diu fuerit antea magnis ingeniorum contentionibus agitatam. Id si in uno aliquo eruditorum hominum cœtu locum habet, quid in compluribus, non modò mœnibus, sed terrâ quoque marique disjunctis? Jam verò ante Lutheri ab Ecclesia discessum, quanta erat omnium Academiarum in iis quæ fide Catholicâ traduntur tuendis, propugnandisque concordia? quàm multa, de quibus nihil dum certi Ecclesia decreverat, jam quodam Academiarum præjudicio explorata tenebantur? quàm multa in iis, quæ ex doctrinæ Christianæ capitibus, adhibita aliarum quoque cognitione doctrinarum, aptè concludi visa sunt, jam pridem tam erant in Academiis recepta, ut iis non assentiri summæ impudentiæ ac temeritatis esse judicaretur? Hoc quasi commune quoddam veritatis patrimonium pro se quælibet fidelissimè custodiebat, & quantum studio ac labore conniti poterat, augebat. At verò simulatque exortus est Lutherus, qui apud imperitos hæc omnia

omnia tantâ gentium ac sæculorum consensione comprobata atque firmata convelleret, tum verò simul excogitatum est aliud Academiarum genus, cui quoniam æternum est bellum cum veritate susceptum, omnia derepentè litibus dissidiis que permiscuit. Hujus generis Academiam Burenus popularibus suis optabat, quæ non modò à Catholicis omnibus dissideret, sed ne spem quidem ullam haberet constantis cum suis gratiæ ac pacis ineundæ. Ad quam enim illa tandem factionem, cum inter illos sint plurimæ, sese applicaret? Ad Flaccianam, an Ebrianam? ad Osiandrinam, an Ubiquetariam? An, quod nonnullas fecisse videmus, à Lutero ad Calvinum, id est de calcaria ad carbonariam repentè transiret? Hunc verò ipsum, qui se sequi profitentur, quot jam sunt partium? Cujus verò tandem rationis fuisset, cum in Westphalia tot jam sæculis Academia desideraretur, quæ esset veritatis officina, falsarum in ea opinionum, & litium sedem constituere? Est enim omnino, quod aiebat S. Augustinus: *In ventre Ecclesiæ veritas manet. Quisquis ab hoc ventre separatus fuerit, necesse est ut falsa loquatur.* In Psal. 57. Quocirca præclare comparatum erat more institutoque majorum, ne cuiquam dynastæ fas esset Academiam condere, nisi non modò Imperator, verùm etiam Pont. Max. auctor fieret. Existimabant enim nihil esse præsentius ad sedandas opinionum discordias & dissidia doctrinarum, quàm ut honores, qui viris doctis tribuuntur, non modò ab ejus qui toti Imperio, sed etiam qui totius orbis Ecclesiis præest, auctoritate pendeant: ut quoniam, ut est in solenni formula, *hic, & ubique locorum*, eos valere cupiunt, dent quoque operam, ne eorum doctrina cum totius orbis sensu, judicioque ulla in re discrepet.

De Pontificis Maximi in approbandis Academiis auctoritate.

*In const.
Theolog.
2. part. pag.
165.*

Ibid.

Epist. 163.

Non placet hoc Philippo. Quid ita? *Nolunt*, inquit, *Pontifex, & Imperator propagari veram, & puram Evangelii doctrinam, qualem constat esse harum Ecclesiarum. Ideo his Principibus, & Scholis sunt inimici. E contra tamen hi Principes verè invocantes DEUM, debent facere officium suum, & constituere honesta collegia docentium, & discientium literas. Id præcipit DEUS.* At quis non videt ea non posse honesta esse docentium collegia, quæ idè absque summorum Principum auctoritate constituuntur, quòd doctrina in iis tradatur ab illorum sententia, & quòd consequens est, à confessione orbis terrarum abhorrens? Sed premit nos Philippus veteris Ecclesiæ consuetudine. *Non est dubium*, inquit, *Ecclesiam Dei habentem scholas, & auditores, seu collegia docentium, & discientium posse, & debere dare testimonia auditoribus, sicut testantur litteræ, quæ vocantur formatae.* Vult inde confici, quemvis suorum cœtum, honores Academicos, sine Pontificis, vel Cæsaris auctoritate mandare posse, *quia gradus nihil aliud sunt, nisi hæc testimonia.* Non disputo, quàm imperitè gradus Academici formati veterum literis comparentur, cum hæ fuerint fidei, & communionis Catholicæ, illi egregiæ cujusdam sint, & præstantis eruditionis testimonia. Sed faciamus inter hæc nullum esse discrimen. Nego valuisse formatas litteras à quocumque cœtu datas: contendo earum vim non solùm scribentis iudicio, sed etiam recipientis approbatione niti oportuisse. Itaque S. Augustinus, cum Fortunius Donatistarum Episcopus, Ecclesiam suam Catholicam esse contenderet: *Querebam*, inquit, *utrùm epistolas communicatorias, quas formatas dicimus, posset quò vellem dare?* atque addit: *Parabam autem, ut si consentiret, ad illas Ecclesias à nobis tales litteræ mitterentur,*
quas

quos in Apostolicis auctoritatibus pariter legeremus illo jam tempore fuisse fundatas. Failum igitur est quemvis cœcum, qui sibi Ecclesiæ DEI nomen arrogaret, formatas literas, id est, ut Philippus interpretatur, doctrinæ testimonia, suis auditoribus dare potuisse, quæ apud rectè sentientes pondus haberent, nisi essent Apostolicæ Ecclesiæ sententiâ comprobata. Quæro igitur ex Philippo, num Ecclesia Romana, in qua, ut loquitur idem S. Augustinus, *semper Apostolica Cathedra viguit Principatus*, testimonia, quæ ab eorum cœtibus doctrinæ auditorum tribuuntur, admittat, & probet? Negabit, fat scio. Quid ergò formatas nobis objicit, cum eæ solæ veterum testimonio formatae Catholicam, veram, puramque doctrinam ostenderent, quæ non essent à societate Romani Pontificis alienæ? Ita enim Optatus Milevitanus, Augustino vetustior, ut ostenderet suam Ecclesiam esse Catholicam, non Donatistarum; recensitis ordine inde à S. Petro omnibus Romanis Pontificibus, usque ad eum, qui suâ vivebat ætate, *cum quo*, inquit, *nobis totus orbis, commercio formatarum, in una communionis societate concordat*. Errat verò Philippus, cum sperni, & repudiari Pontificis auctoritatem posse credit, eò quòd Christiani, Juliani temporibus proprias scholas, & proprios cœtus discipulorum instituerint, tamen ille *edicto prohiberet admitti Christianorum liberos in scholis publicis*. Christianorum enim scholæ, Juliani imperio, civilibus duntaxat immunitatibus, & commodis carebant, quæ sola ab Imperatoribus proficisci possunt: laudem verò certæ, & constantis de religione sententiæ earum nulla amiserat, quæ quidem Romani Pontificis auctoritatem sequeretur. Neque enim minùs Juliani, ac postea Valentiniani, & Valentis principatu, Catholicis, ut probarent, sibi pro veritate, Donatistis pro mendaciorum dimicationem esse susceptam, illa Optati oratione utebantur. *Quæ, inquit, apud vos veritas inveniri potest, cui Catholica videtur obsistere? aut quod apud nos esse mendacium poteris approbare, in una communionem esse cum toto orbe terrarum? Nunquid poteris approbare mendaciū, symbolū verum,*

Ep. 162.

Lib. 2. ad
Parmen.

Ibid.

Lib. 7.

d

et uni-

Et unicum retinere & defendere? Nunquid poteris approbare mendacium Cathedram Petri, & claves regni caelorum à Christo concessas, ubi est nostra societas? Fateatur ergo Philippus, aut in veterum Formatis litteris nihil ad tuendas Academias positum esse praesidii, quae sine Pontificis auctoritate, nutuque fundantur, aut certè, si, ut par est, nefas esse putat à sententia ejus aratis discedere, quâ integram, puramque Ecclesiam fuisse confitetur; Burenianam certè orationem, quam suâ praefatione sibi laudandam putavit, & totum ejus consilium damnet necesse est. Quid enim stolidius, quàm eam Academiam in caelos ferri, cui Pontificis auctoritas ludibrio sit atque despectui, cum gravissimi & vetustissimi Patres, totius orbis consensu, testentur, absque ea veritatem retineri nullo modo posse? Num verò magis Academia sine veritate, quàm mundus sine sole constare potest? Meritò igitur te, Princeps Illustrissime, posterius omnes amabunt, atque in oculis ferent, qui cum, hâc Academiâ fundandâ, viam aperire, & munire velles ad veritatem, eam unam tibi sequendam putasti, quâ tot innocentissimos, sapientissimosque homines ad illam pervenisse, nemo, qui se modò sapere profiteatur, ausit diffiteri.

CAPUT XII.

Contra Jordanem Canonicum Osnaburgensem, qui unam in orbe terrarum Parisiensem Academiam volebat.

VERùm exorietur fortassè nonnerno, Princeps Illustrissime, qui cum in magni beneficii loco ponat, nullam adhuc in Westphalia pravis infectam opinionibus Academiam extitisse, neget tamen etiam rectè sentientium numerum augeri oportere. Sunt enim quidam homines ita tetri ac morosi, ut qua in re ipsi commodo aliquo sint affecti, in ea ceteros absque eodem versari, ferre nullo modo possunt. Atqui ii, si qui tamen erunt, fortassè Jordanis Canonici

nonici Osnaburgensis, qui Rudolpho Habisburgio Casare floruit, se auctoritate tuebuntur. Is in libro de translatione Imperii ad Germanos, censuit, quemadmodum una esset Ecclesia Romana, quæ cæterarum mater esset ac magistra, ita satis orbi terrarum esse unam Academiam Parisiensem, à qua bonæ omnes artes, quæ ad orthodoxam doctrinam tuendam & ornandam sint opus, ab omnibus gentibus peti possint. Quæ opinio totius jam propè orbis consensu, & institutis, tot jam exortis novis gymnasiis pridem est confutata. Ac Parisiensem quidem Academiam, propterea quòd antiquitate facile cæteras omnes antecellat, semperque viris eruditissimis & gravissimis abundarit, equidem omni veneratione complectendam esse judico; præsertim, quòd eam idem ille Carolus, eodem quo hanc nostram, & finitimas Westphaliæ, Saxonixque Cathedrales Ecclesias, animo illo suo verè magno, & incenso de humano genere bene merendi studio fundaverit. Sed vereor ne parum intelligant, qui hæc disputant, in quo sita sit vera Academiæ nobilitas, qui totam ejus gloriam angustiis unius urbis finibus terminari volunt: cùm hominibus eruditione præstantibus, ex ea, velut equo Trojano, depromptis, atque in alias velut colonias dimissis ac distributis, latius multò & fructum ejus, & famam amplificatam ac diffusam esse videamus. Certè hæc ipsa JESU Societas, quæ ut alia complura, toto orbe Christiano, ita hoc Paderbornense gymnasium tuâ, Princeps Illustrissime, voluntate moderatur ac temperat, in Academia Parisiensi primùm est exorta, & decem illi Patres, qui eam primùm certis legibus institutisque devinxerunt, in litteris Apostolicis, *in universitate Parisiensi graduati, & in Theologicis studiis per plures annos exercitati fuisse memorantur.* Quòd si, è Jordanis præcepto, Lutetiæ in aliquo gymnasio delitescerent, iis duntaxat doctrinæ suæ lucem impertivissent, quibus fuisset ad eos audiendos conveniendi facultas, nulla propè jam esset Christiana natio, quæ non aliquot eruditorum hominum millia, quæ postea ex hujus Societatis disciplina

Pauli III.
ann. 1540.
Julii 3.
ann. 1550.

prodierunt, desideraret. Neque verò, propterea quòd Romana Cathedra à CHRISTO sit constituta, *in qua una Cathedra,* ut loquitur Optatus, *unitas ab omnibus servaretur, ne ceteri Apostoli singulas sibi quisque defenderent: ut jam schismaticus, & peccator esset, qui contra singularem Cathedram alteram collocaret:* non, inquam, consequens est unam duntaxat Academiam esse debere. Quoniam enim fieri non posset, ut omnes Ecclesiæ partes, instar unius corporis, inter se cohærerent, nisi CHRISTI instituto, unius, quod sub aspectum caderet, capitis auctoritate tenerentur, ideò non dubitamus pronuntiare cum D. Cypriano Martyre: *Deus unus est, & Christus unus, & una Ecclesia, & Cathedra una super Petrum Domini voce fundata.* Quòd si ad idem exemplum formandæ essent Academiæ, concluderetur non unam omnino solam, ut argumentabatur Jordanes, sed unam quæ auctoritate, & imperio quodam ceteras contineret, & gubernaret esse oportere. Sed ne id quidem necesse est. Dum enim Academiæ inter partes Ecclesiæ, ut verè sunt, censentur, licebit quidem opinionibus, de quibus in utramque partem integra religione certatur, inter se dissentiant: in iis verò quæ capita sunt ac firmamenta salutaris doctrinæ, ne distrahantur in factiones, eadem eas, quæ universam Ecclesiam, auctoritas colligabit.

Epist. 8. ad plebem.

CAPUT XIII.

Cur expediat plures Catholicas Academias institui.

ESt nihilominus hodie quoque nonnullis, quibus est privatus quæstus reipubl. commodis potior, permolesta Academiarum novarum omnis institutio. querunt enim nescio quid de splendore & celebritate veterum gymnasiorum, novis fundandis, quotidie detrahi. Quæ ratio si majores nostros movisset, ne ea quidem extarent, pro quorum isti honore decertant. Etenim ante annum à CHRISTO na-

to

to M. CCC. una, & fortassè altera erat in Germania Viennæ, & Augustæ Trevirorum Academia. Nihil tamen illæ causæ dicere potuerunt, quin proximo consequenti seculo Heidelbergensis, Pragensis, Coloniensis, atque Erfurtensis fundarentur. Aucto, ut fit, numero, illustrior quoque cœpit esse earum utilitas. ergò post annum M. cccc. Lipsiensis, Ingolstadiensis, Lovaniensis, Rostochiensis, Gripswaldensis, Friburgensis, Tubingensis, Moguntina ad veteres illas accesserunt. Num hæ tamen majoribus nostris multæ visæ sunt? num à novarum studio hac veterum multitudine sunt retardatæ? Nonne post annum MD. Wittembergæ? nonne Francofurti ad Oderam? nonne Dilingæ, Herbipoli, Græcii, & aliis Germaniæ locis novæ Academiæ extiterunt? Nimirum si, ut ait Sapiens, *Multitudo sapientum sanitas est orbis terrarum*, poterantne dubitare, quin è salute esset Reipub. quam plurimis locis accendi studia sapientiæ? Veniebat verò nonnunquam usu, ut exorto bello, aut simili publicâ calamitate aditus ad longinqua gymnasia adolescentibus intercluderetur, quibus multos sæpe annos tam necessario fructu carendum fuisset, nisi provisum esset à Principibus, ut uno obsepto, alia litterarum studiosis paterent loca. Quid privatorum inopiam commemorem, quibus nisi oblata essent adjumenta discendi, quantas hodie respub. utilitates, & ornamenta requireret? Quid? quòd Ecclesiæ rationes ita flagitare videntur. Quâ enim illi re tam opus est, quàm eruditus Parochis? nam quod oppidum, aut quis vicus paullò frequentior tali non eget? præsertim hæc nostrâ tempestate, qua nisi hominum animi doctorum præsiidiis tegantur, vix est ut planorum, & impostorum manus evitent. Jam verò Parochi munus non valdè ab iis expetitur, qui complures annos studia litterarum peregrè suis impensis coluerunt. De publico verò, si quot satis essent, in hanc spem, procul patriâ alerentur, propè in immensum prodirent sumptus, cum opportunitates deesse non possint, quibus minus difficulter sustineantur domi. Adolescentibus verò ipsis u-

trùm tandem ad disciplinam est conducibilius, in suorum conspectu arctè attentèque haberi, an inter alienos in summa impunitate versari? præsertim cùm jam multiplicatis ubique scholis, & breviori repertâ ad eruditionem viâ, iis doctrinis hodie pueri imbuantur, quas vix olim viri degustabant. At illa ætas mollis ac tenera, non certe est ad peregrinandum apposita, quippe facilè remotis custodibus, alienos minusque commodos mores induit. Id quod esset valde proclive, si ad paucas urbes immensi adolescentium greges confluerent, qui neque propter imprudentiam sibi ipsis impetrare, neque propter multitudinem à moderatoribus cognosci, nedum regi possent. Quod enim sapienter dictum est ab Aristotele, multitudinis, ut rectè gubernari possit, modum quendam esse oportere, id maximè in moderanda teneriore ætate valet, quæ sine intenta observatione, assiduaque custodia diffluit atque corrumpitur. Quod utinam hujusce rei pauciora exempla haberemus, neque liceret Academias florentes olim, nunc rectorum socordiâ eò prolapsas commemorare, ut adolescentes, qui ad eas mittuntur, vix pluribus annis doctiores, at paucis mensibus certò flagitiosiores evadant. Nam quid attinet earum meminisse, quæ à majorum religione desciverunt? videntur ne vel hæ solæ satis justam novis instituendis causam dedisse? Certè cùm Joannes Hussus perversis Wiclephi opinionibus imbutus Academiam Pragensem perturbaret, novamque ejus gubernandæ formam suis consceleratis consiliis opportunam moliretur inducere, in paucis diebus tria admodum Germanorum millia cum suis professoribus, viris Catholicis, Lipsiam commigrarunt, ibique novæ Academiæ, in qua sine religionis labe studia litterarum tractarent, fundamenta jecerunt. Ita enim verum esse censebant, ut simul aliqua Academia sese abruperit à societate rectè sentientium, evestigio exoriatur alia, quæ illius damnum novo ardore & industriâ dissolvat atque compenset. Et tamen postquam non modò in plurimis Academiis jactura est facta, verùm etiam tot populosissimæ gentes à nobis avulsæ, novis quotidie de
reli-

*7. de rep.
cap. 4.*

*Aeneas Syl-
vius hist.
Bobem. cap.
35.
Nauclerus
Bonfin.*

religione doctrinis ludos aperiunt, erit quispiam Catholicus tam à studio avitæ religionis avertus, ut molestiam capiat animo, cùm à viris Principibus tot mortalium errorem miserantibus, opportunis locis gymnasia salubribus, nullâque peste contaminatis litteris excitantur? At enim, inquit, Academiarum nostrarum honorem, & antiquissimum decus tot novarum accessione infuscari nolumus. Itaque? tot populorum salus vestro isto fumoso nomine vobis est vilior? Quid enim? quacumque circumtulimus oculos, plena sunt omnia naufragiis miserorum. hîc si quis unde unde licuerit, validas, novas, omnibus rebus instructas naves contrahat, è propinquo pereuntibus signum ostendet, adnatantes accipiat, omnique ope reficiat, vos scilicet, Viri Sapientes, indignum facinus exclamabitis: obscurari illius navis gloriam, *quâ vecti Argivi delecti viri!*

Petebant illam pellem inauratam arietis. illam unam toto mari requiri, illam conscendi debuisse. illam qui nancisci nequiverit, eum scilicet fluctibus, diisque marinis esse permittendum. Quantò Academiis veteribus esset gloriosius, prognatis novis, acuere studia litterarum, intendere professorum assiduitatem, juvenum animos laudabili æmulatione inflammare, denique partam à majoribus gloriam non socios laborum refugiendo, sed industriâ omni vincendo, tueri ac propagare? Jam verò languentibus studiis, laxatâ disciplinâ, jacentibus bonis moribus, incitum est profectò bonas artes accusare, si tam malis modis acceptæ, nova sibi domicilia circumspexerint.

C A P U T XIV.

Gratiæ totius Westphaliæ nomine.

DE hac tamen, Princeps Illustrissime, abs te constituta Academia, locorum intervalla, quibus sane non modicis hæc urbs abest a veteribus gymnasiis, omnem eripient querendi & indignandi locum. Quàm verò omnibus

bus Westphaliæ Ordinibus jucundum acciderit hoc beneficium tuum, satis hæc Academiae tuæ natalem celebrantium, gratulantium, gestientium frequentia, & inusitati plausus ostendunt. Quis enim est omnino summorum, mediorum, infimorum, cujus non os ipsum, atque vulcus exultantes tibi gratias agere videantur? Tu enim, Princeps Illustrissime, unus post hominum memoriam, ita de Westphalia universa es promeritus, ut cum ad te una duntaxat Episcopalis Ecclesia administranda delata sit divinitus, tamen eas quoque in quibus Episcopale munus non sustines, Episcopilibus jam tibi meritis, iisque immortalibus obstrinxeris. Quid enim tam dignum Episcopo quam in omnem retrò ætatem providere, ut omnibus scientiæ, & integritatis artibus erudiantur, qui sunt aliquando in Ecclesiasticorum hominum numerum allegendi? quam divinarum humanarumque rerum cognitione præstantes cum inferioris loci Clericos, tum Scholasticos, Decanos, Præpositos, aliosque magnates tanto antè fingere, & formare? Atqui hoc abs te commodum, Princeps Illustrissime, non minùs ceteris Westphaliæ Ecclesiis, quam huic tuæ, promptum est ac paratum. De quo quidem adsunt viri natalibus, virtute, dignitate spectatissimi, qui suarum tibi Ecclesiarum nomine gratulentur, & quod jucundissimum tibi gratiarum genus esse solet, hoc se tuo beneficio quamprimùm, ac deinceps perpetuò usus profiteantur. Quid? nobilissimus equester ordo, qui, jam inde à primis harum Ecclesiarum primordiis, suos in iis liberos DEO, Ecclesiæque commodis, & dignitati omnibus seculis consecravit, quantas tibi gratias, & laudes habet, ac dicit, quòd illos in ipsis modò patriæ ulnis, ad omne Ecclesiastici hominis officium, & decus assuefacere, omnibusque necessariis litteris perpolire tuo beneficio liceat, cujus antè gratiâ, magnâ patrimonii jacturâ, exiguo sæpe profectu, longinquis gymnasiis committebantur? Nam quid ego singulorum studia atque gratulationes exequar? Quantas enim spes omnium mentibus hæc tuâ munificentiam attulisti? Quis nunc est

est tam humilis, atque inops, qui in hac tam prompta atque expedita ad eximiam quandam eruditionis laudem perveniendi facultate, non aliquos suorum posterorum omnigenere litterarum ornatos? non aliquod familiaris praesidium? non aliquod Reipubl. lumen jam nunc animo praecipiat, atque expectet? Jam verò, Princeps Illustrissime, noli putare non eos quoque qui aliter atque nos de Religione sentiunt, hujus gratulationis esse participes. Abjecerunt illi jam pridem, atque detestati sunt (praeter Anabaptistas) veterem illam Lutheri sui Academiis, & honestis disciplinis maledicentis insaniam. Vetant nos spem despondere salutis suae, qui tamen etsi ab Ecclesia se removerunt, non tamen passi sunt densis illis ignorantiae, ac barbariae tenebris, quas ille, ne quando claram lucem aspicerent, eis offundere moliebatur, sibi ad eam aditum intercludi. Quòd si quis erit omninò in Westphalia, cui stomachum moveat hæc arx omnis salutaris doctrinae, adversus eorum errores abs te collocata, is reputer hoc eodem loco posita quondam à Carolo Magno Augusto castra, quibus universam Westphaliam sibi, & CHRISTO subegit. Quis verò post illam victoriam fuit in Westphalia tam demens, qui negaret illa Caroli arma salutem Westphaliae peperisse? quis ab eo victus est, quin gratias se debere victori fateretur? Ne dubita, Princeps Illustrissime: DEUS castris non jam armorum, & militum, sed salubrium doctrinarum in hac Urbe positus, indè ei salutem instaurare meditatatur, unde primùm olim oblata est. Oppugnantur nunc hæc castra, ut quondam illa adversariorum odiis, sed ubi semel manus dediderint, agnoscent contra suam se salutem dimicasse. Erunt etiam quibus quæ illis modò terrori sunt, & molestiae, in delicias quondam & mella vertantur. Jam enim prospicio compluribus eventurum, quod de se, postquam à Manichæis ad Ecclesiam se retulerat, narrat D. Augustinus: *Nunc, inquit, ubera Ecclesiae, post longissimam sitim penè exhaustus, atque aridus tota aviditate repetivi, eaque altius flens, & gemens concussus, & expressus, ut id manaret, quod mi-*

*Lib. de
util. cred.
cap. 1.*

bi

hi sic affecto ad recreationem satis esse posset, & ad spem reducendam vitæ, ac salutis. Neque enim abesse potest, in tanta multitudine honestissimorum hominum, qui magnis ingeniis, integrisque moribus præditi, nullâ animi perversitate, sed solâ ignorantia veri, nobis se morantur adungere, quin complures sint futuri, quibus gravis illa, solida, constans Catholicæ Ecclesiæ doctrina, tot bonarum artium fulca præsidia, inimicas veritati sit opiniones detractura. Quibus detractis, ut nihil est veritatis cognitione dulcius, exardescant nimirum dolore, quod vanissimarum rerum specie tamdiu fuerint ab ea percipienda, fruendaque retardati. itaque inflammati amore ejusdam compensandi, toti ad illam penitus intuendam & complectendam incumbunt. Qui quidem æternum tibi, Princeps Illustrissime, gratias agent, quod perfecto hoc Gymnasio & aditum facilem aperueris repertam veritatis: & eâ repertam fontem purissimæ & liquidissimæ voluptatis.

FINIS LIBRI PRIMI.

PA.